

STANOWISKO

STOWARZYSZENIA PSYCHOLOGÓW SĄDOWYCH W POLSCE

(SPSwP)

do projektu ustawy o biegłych sądowych oraz instytucjach opiniujących
(nr projektu: UD265)

I. UWAGI OGÓLNE (STANOWISKO SYSTEMOWE)

Stowarzyszenie Psychologów Sądowych w Polsce (SPSwP) **z aprobatą przyjmuje podjęcie kompleksowych prac legislacyjnych** nad ustawą o biegłych sądowych. Regulacja tej materii jest wyczekiwana przez środowisko eksperckie od wielu lat. Jako krok w dobrym kierunku oceniamy dążenie do profesjonalizacji instytucji biegłego, w tym uzależnienie wpisu na listę od wykształcenia i doświadczenia zawodowego w danej dziedzinie oraz nałożenie obowiązku stałego podnoszenia kwalifikacji.

Pomimo poparcia dla samej idei reformy, przedstawiony projekt w obecnym brzmieniu budzi **poważne obawy systemowe** i w ocenie Stowarzyszenia nie rozwiąże fundamentalnych kryzysów dotyczących sądownictwo:

1. **Przerost struktur nad treścią:** Projekt tworzy nadmierną liczbę nowych ciał organizacyjnych (Państwowa Komisja, Prezydium, Rada, Zespoły Problemowe, Zespoły Certyfikujące). Brakuje analizy, czy korzyści organizacyjne zrównoważą ogromne koszty funkcjonowania tego aparatu.
2. **Ignorowanie barier ekonomicznych i organizacyjnych:** Projekt całkowicie pomija kluczowe przyczyny niedoboru biegłych: drastycznie niskie, nienadrabiające inflacji stawki godzinowe (zbliżone do płacy minimalnej) oraz paraliżujące opóźnienia w wypłatach honorariów (sięgające nawet roku). Wprowadzenie surowych rygorów bez reformy finansowej może skutkować masowym odchodzeniem ekspertów od pracy na rzecz wymiaru sprawiedliwości.
3. **Zagrożenie dla niezależności i upolitycznienie:** Konstrukcja organów certyfikujących oddaje niemal pełną kontrolę nad weryfikacją biegłych w ręce administracji rządowej (Ministerstwa Sprawiedliwości i podległych mu prawników), marginalizując rolę niezależnych organizacji eksperckich i naukowych.
4. **Brak wsparcia dla biegłego:** Ustawa nakłada szereg restrykcyjnych obowiązków, nie oferując żadnych osłon: na przykład finansowania obligatoryjnych szkoleń, ochrony prawnej przed instrumentalnymi skargami stron procesu czy mechanizmów zapobiegających wypaleniu zawodowemu.

I. TABELA UWAG SZCZEGÓŁOWYCH (PROPOZYCJE LEGISLACYJNE)

Lp.	Artykuł / Paragraf	Treść przepisu w projekcie/ Opis intencji przepisu	Proponowana nowa treść / Zmiana	Uzasadnienie
1.	Art. 6	<i>Przepis definiujący posługiwanie się tytułem biegłego sądowego w powiązaniu ze sporządzaniem opinii.</i>	Uzupełnić zapis tak, aby prawo do posługiwania się tytułem biegłego przysługiwało również przy czynnościach niewiążących się bezpośrednio z wydaniem pisemnej opinii.	Część specjalistów (np. psychologów) realizuje zadania na rzecz organów procesowych nie poprzez klasyczną opinię, lecz np. biorąc udział w wysłuchaniu małoletniego w postępowaniu cywilnym. W świetle obecnego projektu ich status jako biegłych w trakcie tych czynności jest niejasny.
2.	Art. 10 ust. 1 pkt 3	<i>Wpis na listę biegłych może uzyskać osoba fizyczna, która: (...) 3) nie ukończyła 70 lat;</i>	Wykreślić pkt 3 w całości (usunąć sztywną barierę wieku 70 lat) Istotne są kompetencje biegłego, nie wiek	Wprowadzenie sztywnej cenzury 70 lat jest nieuzasadnione merytorycznie i nosi znamiona dyskryminacji (ageizmu). Psychologia rozwoju człowieka uzasadnia na podstawie badań empirycznych że wiek koreluje z najwyższym poziomem wiedzy eksperckiej, mądrością krytyczną oraz unikalnym doświadczeniem opiniodawczym. Współczesna gerontologia poznawcza wskazuje, że u wielu specjalistów funkcje egzekucyjne i poznawcze pozostają w pełni zachowane na najwyższym poziomie. Zamiast eliminować kluczowe kadry w dobie kryzysu systemu, biegłego można weryfikować indywidualnie poprzez ocenę jego opinii przez niezależnych ekspertów z danej specjalności co zabezpieczy interes wymiaru sprawiedliwości bez marnowania cennego potencjału

3.	Art. 18 ust. 1	<i>Zapisy kształtujące skład Państwowej Komisji Certyfikacyjnej (PKC) z dominacją przedstawicieli resortu.</i>	Zmienić strukturę PKC: Ograniczyć udział przedstawicieli MS na rzecz osób wyłanianych bezpośrednio przez niezależne stowarzyszenia i organizacje zrzeszające specjalistów z danych dziedzin.	Obecny kształt PKC (gdzie 2/3 składu to prawnicy nadzorowani lub wskazani przez Ministra Sprawiedliwości) prowadzi do skrajnej centralizacji i upolitycznienia procesu weryfikacji. Certyfikacja powinna opierać się na ocenie merytorycznej ekspertów, a nie urzędników.
4.	Wymogi ogólne / Art. dot. certyfikacji	<i>Zapisy projektowe dotyczące składu zespołów weryfikacyjnych (5 osób z PKC).</i>	Zmniejszyć skład zespołu weryfikacyjnego do 2 osób, z czego co najmniej jedna musi reprezentować specjalność kandydata (rekomendowana przez właściwe stowarzyszenie branżowe).	Zespoły 5-osobowe generują koszty i paraliż decyzyjny. Istnieje ryzyko, że żaden z 5 losowych członków PKC nie będzie znał specyfiki niszowej dziedziny kandydata. Weryfikacja musi mieć charakter merytoryczno-ekspertski, a nie tylko formalno-urzędniczy.
5.	Wymogi ogólne / Kryteria wpisu	<i>Brak szczegółowych kryteriów oceny kompetencji w randze ustawy.</i>	Wprowadzić sztywne kryterium ustawowe: minimum wykształcenie wyższe kierunkowe oraz minimum 5 lat udokumentowanego doświadczenia w danej dziedzinie. Doprecyzować w ustawie standardy oceny dorobku.	Projekt pozostawia zbyt szeroki zakres uznaniowości przy ocenie dorobku, weryfikacji doświadczenia czy egzaminach. Narusza to zasadę pewności prawa. Kryteria muszą być jasne, transparentne i zapisane w ustawie.
6.	Art. 46. 1.	<i>Przepis określający obowiązki biegłego w zakresie terminowości i realizacji zleceń sądowych.</i>	Dodać ustęp przyznający biegłemu prawo do odmowy przyjęcia zlecenia z uzasadnieniem, jeżeli posiada w danym miesiącu co najmniej 5 czynnych spraw lub wykaże brak dostatecznego czasu na rzetelne zbadanie sprawy.	Narzucanie nierealnych terminów przy dużym obciążeniu uniemożliwia realizację ustawowego obowiązku zachowania należytej dokładności i rzetelności (szczególnie w psychologii sądowej). Diagnoza psychologiczna to proces wieloetapowy (wywiad, testy, analiza, interpretacja). Presja czasu i nadmierne obciążenie bezpośrednio obniżają trafność diagnostyczną. Zmęczenie biegłego zwiększa ryzyko błędów poznawczych, co stoi w sprzeczności z

				ustawowym wymogiem rzetelności. Biegły musi mieć ustawowe prawo obrony przed przeciążeniem.
7.	Art. 58	<i>Sąd lub organ ocenia opinię biegłego pod kątem jej przydatności do rozstrzygnięcia sprawy.</i>	Zmienić zapis: Sąd lub organ ocenia opinię wyłącznie pod kątem formalnym (terminowość, spójność, kompletność odpowiedzi na wszystkie zadane pytania). W kwestiach niejasności merytorycznych sąd zasięga opinii właściwych stowarzyszeń eksperckich.	Sąd lub organ powołuje biegłego bo nie posiada wiedzy eksperckiej w danej dziedzinie. Nie ma więc wystarczających podstaw ani narzędzi do oceny merytorycznej opinii. Ocena przez sąd przydatności opinii do rozstrzygnięcia sprawy niesie ryzyko utraty przez biegłego bezstronności i ferowania wyroków pod oczekiwania organów procesowych które mogą wymuszać na biegłych upraszczanie wniosków pod oczekiwania sądu / prokuratury.
8.	Art. 65	<i>Obowiązek doszkalania się biegłego nie rzadziej niż raz na dwa lata.</i>	Zwiększyć częstotliwość do: „w każdym roku kalendarzowym”, jednocześnie rozszerzając katalog aktywności o konsultacje (superwizje) konferencje oraz certyfikowane szkolenia specjalistyczne prowadzone przez stowarzyszenia.	Dynamika rozwoju nauk takich wymaga stałego kontaktu z zawodem. Dwuletni interwał jest niewystarczający. Rozwój zawodowy biegłego jest /powinien być ciągły. Proces dokształcania permanentny. Kluczowe jest włączenie udokumentowanej superwizji /konsultacji ze specjalistami jako formy podnoszenia kwalifikacji
9.	Art. 60 ust. 3 w zw. z Art. 78	<i>Art. 60.3 nakazuje przechowywać dokumentację opinii przez 8 lat (+3 lata ważności certyfikatu). Art. 78 nakazuje usunięcie danych osobowych po 5 latach.</i>	Zsynchronizować terminy w obu artykułach poprzez ustalenie jednolitego, spójnego okresu przechowywania dokumentacji i powiązanych z nią danych osobowych.	Obecna konstrukcja jest wewnętrznie sprzeczna i nielogiczna. Dokumentacja opinii psychologicznej ze swej natury zawiera dane osobowe (w tym wrażliwe). Nie da się przechowywać opinii przez 11 lat, usuwając z niej dane osobowe po 5 latach.
10.	Postanowienia ogólne / Skargi na biegłych	<i>Brak systemowej ochrony biegłego przed bezpodstawnymi skargami stron.</i>	Wprowadzić zapis o powołaniu niezależnego organu odwoławczego (Sądu Dyscyplinarnego / Kolegium), w skład którego wchodzić będą	Strony postępowań często wykorzystują skargi na biegłych jako instrument nacisku procesowego lub zemsty za niekorzystną opinię. Ocenie zasadności

uk

			przedstawiciele środowiska danej specjalności, dedykowanego do rozpatrywania skarg na biegłych.	takich skarg powinno przewodzić środowisko ekspertkie danej specjalności, a nie administracja państwowa.
--	--	--	--	--

III. PODSUMOWANIE

Projekt w obecnym brzmieniu sprawia wrażenie aktu prawnego nastawionego w dużym stopniu na kreowanie aparatów przymusu i kontroli, zamiast na rozwiązywanie problemów wymiaru sprawiedliwości. Stowarzyszenie Psychologów Sądowych w Polsce deklaruje pełną gotowość do udziału w pracach podkomisji sejmowych w celu wypracowania rozwiązań, które wspomogą polski system opiniodawstwa sądowego przed głębszą zapaścią kadrową.

W ocenie naszego Stowarzyszenia, projekt w obecnym brzmieniu kładzie zbyt duży nacisk na budowanie mechanizmów kontrolno-represyjnych ze strony administracji państwowej, pomijając partnerskie rozwiązywanie strukturalnych problemów (takich jak gwarancje finansowe czy systemowa ochrona prawna biegłego). Jeśli obostrzenia formalne wzrosną, a warunki rynkowe nie ulegną poprawie, skutki reformy mogą być odwrotne do zamierzonych – doprowadzą do jeszcze większego odpływu wykwalifikowanych kadr z systemu.

Stowarzyszenie Psychologów Sądowych w Polsce opiera powyższe wnioski oraz propozycje zmian na swoim wieloletnim, bogatym doświadczeniu eksperckim. Fundamentem naszego stanowiska jest codzienna praktyka zawodowa, systematyczne sporządzanie merytorycznych ekspertyz i ocen opinii wydawanych przez biegłych psychologów, a także stałe reagowanie na oficjalne zapytania oraz zgłaszane potrzeby sędziów i prokuratorów.

Wprowadzenie sugerowanych przez nas poprawek daje szansę na realne podniesienie jakości pracy biegłych psychologów, co przełoży się bezpośrednio na wyższy poziom merytoryczny i metodologiczny wydawanych opinii sądowych. SPSwP deklaruje pełną gotowość do wzięcia aktywnego udziału w dalszych etapach procesu legislacyjnego, w tym w posiedzeniach podkomisji sejmowych, w celu wypracowania kompromisowych rozwiązań, które uratują polski system opiniodawstwa przed głębszą zapaścią kadrową.

PREZES
Stowarzyszenia Psychologów
Sądowych w Polsce

Renie Kujawa
dr Maria Kujawa